

„Oedip” pe scena Operei Române

Există o criză

De la începutul acestei stagiuni, se vorbește tot mai insistent despre numeroasele dificultăți pe care multe teatre lirice le întâmpină și care împiedică nu numai desfășurarea unei activități normale, ci adeseori a oricărei activități.

La New-York, la Metropolitan Opera House, șase luni a ținut greva muzicienilor din orchestră care cereau sporirea salariilor (grevă terminată prin victoria acestora), ceea ce practic a paralizat întreaga instituție.

La Paris, după o destul de îndelungată criză de conducere și după o campanie de presă împotriva unor spectacole prăfuite și degradate, pe care prima scenă lirică a Franței nu se hotăra să le refacă sau să le elimine din repertoriu, noul director general d. René Nicolay a trebuit să-și amine planurile de redresare a Operei, fiind, curînd după instalarea sa, confruntat cu o grevă a orchestranților și cu perspectiva de reducere a subvenției din partea Statului.

La Scala din Milano, cu toate sumele foarte importante (unii spun exagerate) cheltuite pentru angajări de soliști străini și pentru montări, stagiunea 1968/69 a fost

considerată nesatisfăcătoare, ceea ce a produs proteste publice reflectate destul de amplu în presa italiană. La această stare de nemulțumire generală, firește descurajatoare pentru conducerea Scalei, chiar dacă era întemeiată, adăugîndu-se și unele acțiuni greviste, stagiunea 1969/1970 n-a început normal, suferînd amînări peste amînări.

Și în alte locuri s-au petrecut frămîntări asemănătoare, cu întreruperi, mai lungi sau mai scurte de activitate, cu sau fără scandaluri publice.

Grevele, nemulțumirile de tot felul, protestele, le întîlnim foarte des în lumea occidentală și cauzele lor ne sînt bine cunoscute. De aceea, nici nu mă voi opri asupra acestor probleme. În schimb, vreau să mă refer la un fenomen, care mi se pare deosebit de îngrijorător, cu atît mai mult cu cît el nu se întîlnește numai în țările menționate mai sus. Este vorba de o anumită scădere a interesului publicului pentru genul liric, scădere din ce în ce mai evidentă, deși prețul biletului de operă (mă refer la teatrele din Europa) a crescut în ultimele două decenii foarte puțin.

Marina Krilovici și Ludovic Spiess în „Boema”

a teatrului liric ?

Cum se explică această stare de lucruri, ce-l îndepărtează, în fond, pe omul modern de Operă ?

La capătul unei adeseori epuizante zile de muncă (epuizare la care contribuie de multe ori și distanțele pe care trebuie să le parcurgă în marile aglomerații), omul zilelor noastre este din ce în ce mai puțin dispus să mai facă încă un efort pentru a asista la un spectacol, lăsînd la o parte faptul că asta presupune și o cheltuială pe care mulți preferă s-o facă pentru satisfacerea altor tentații pe care societatea modernă industrială le-o oferă.

Epoca crinolinei, a penelor, a fundelor și fundulițelor, a „timpului pierdut” a apus de mult. Astăzi, frumusețea și eleganța nu se mai etalează în foaiere și chiar dacă s-ar mai etala, puțini ar fi aceia care ar face efortul de a se concentra pentru a le observa.

Omul modern n-are timp, n-are răbdare, e obosit. El vrea să ia rapid contact cu realitatea, cere fenomenului de artă să fie esențial, direct, ușor perceptibil, neobișnuit. Din cauza numeroaselor posibilități de alegere,

el are pretenții din ce în ce mai mari, este din ce în ce mai greu de „atras”, de „convins” și de „învinș”.

Sigur că televizorul, acest informator rapid atoatecunoscător, acest culturalizator enciclopedic, acest neîntrecut și fidel prieten, acest remediu genial împotriva singurătății și plictiselii a adus prejudicii spectacolului „pe viu”.

Televizorul nu s-a mulțumit numai cu reducerea clientelei potențiale a spectacolului „pe viu”, dar a acționat și asupra spectatorului rămas credincios unui anumit gen de artă. Pe nesimțite, televizorul l-a „schimbat”, făcîndu-l să privească și să recepționeze actual artistic cu totul diferit.

Televizorul a contribuit la susceptibilitatea, irascibilitatea și intoleranța spectatorului de azi. Este suficient ca o singură dată să se considere păcălit, înșelat în crezul său artistic sau să creadă că, pur și simplu, nu și-a întrebuițat timpul suficient de folositor pentru a părăsi, e adevărat, uneori pripit și brutal, pentru multă vreme genul de artă pe care l-a îndrăgit o viață întreagă și la

care numai un *eveniment*, ceva cu totul ieșit din comun l-ar putea reînnoace.

Un repertoriu învechit de pildă, sau un spectacol declassat în care un șef de orchestră plictisit ar bate măsura eventual conștiincios, dirijînd o echipă de cîntăreți bine intenționați, dar depășiți, un cor dezinteresat și o orchestră neatentă, ar putea să genească și publicul ce a mai rămas.

Pentru a se asigura trăinicia genului, pentru a se face față concurenței celorlalte arte (în primul rînd televizorului și cinematografului) care s-au adaptat mult mai repede condițiilor ultimei jumătăți a secolului XX, pentru a se reface *clientela*, pentru a se lărgi sfera *amatorilor*. Opera trebuie să facă efortul de a corespunde gusturilor, înclinațiilor și dorințelor omului modern. Teatrul liric trebuie să caute forme noi, formule noi, soluții reformatoare și îndrăznețe, pe măsura vremurilor pe care le trăim.

Practicile folosite în teatrul de operă și care s-au născut poate tocmai din cauza convenționalismului genului, ar trebui reconsiderate. Se știe că omul modern repudiază convenționalismul, caută să înlăture tot ce e artificial, factice, nejustificat, ilogic.

Nici un spectator n-o să mai admită azi ca Madame Butterfly să fie în pragul pensiei și nici ca tenorul să fie umbrît de corpolența masivă a firavei Cio-Cio-San, ceea ce pe vremuri se accepta c-un zîmbet indulgent.

Un decor îmbătrînit, un costum devenit prea strîmt sau peticit, prea des, îndispune, mai mult decît se crede, ochiul nervos al omului modern. Nota falsă nu se mai iartă iar celebra scuză: „X n-a fost în voce astă seară”, adică ieri a fost și mine o să mai fie, nu mai produce nici o impresie.

De multe ori mi s-a întîmplat ca recomandînd un spectacol să fiu întrebant înainte de orice cît durează, ceea ce după părerea mea nu demonstrează superficialitatea omului zilelor noastre (așa cum pretind unii), ci multilateralitatea și varietatea preocupărilor sale.

Nu cumva durata multor spectacole de operă care se mențin la *cota* de acum 50 de ani este una dintre cauzele care au determinat eclipsa momentană a genului? Dacă anumite pasaje nesemnificative ar fi suprimate, esența operei respective ar avea de suferit?

Oare repetările, de multe ori inutile și ilare, n-ar putea fi înlăturate pentru a se

veni în sprijinul perenității genului? Cine-și închipuie că oricît de pasionat ar fi amatorul anilor 1970, are timp și răbdare să asiste nemîscat ore în șir la un spectacol, chiar bun sau foarte bun, spectacol din care poate să audă dacă vrea orice fragment la radio. La propriul său magnetofon și uneori să-l și vadă comod la televizor?

Și Shakespeare este astăzi ajustat, curățat de „impurități” și cu asta i se face realmente un serviciu.

Pentru a rezista timpului, multe Teatre de Operă din străinătate fac în ultimii ani serioase eforturi de a-și îmbogăți repertoriul. Nu mă refer numai la introducerea lucrărilor moderne de avangardă în repertoriul curent și care trebuie să-și ocupe locul ce li se cuvine. Este vorba de montarea unor opere ale clasicilor, mai puțin cunoscute, mai rar sau deloc auzite, poate de mult neexecutate, care ar fi de natură să trezească interesul unor pături foarte largi.

De curînd și la Opera din Paris și la Covent Garden din Londra au avut loc aproape simultan premierele operei *Troie-nene* de Hector Berlioz, operă niciodată cîntată la Londra și de multă vreme neexecutată la Paris. Faptul că această lucrare, considerată pînă acum neinteresantă a obținut un remarcabil succes la Londra (e adevărat la Paris a fost „cădere”, dar nu din vina lui Berlioz) dovedește că sînt încă multe lucrări lirice ce ar trebui să vadă lumina rampei poate și pe scenele românești.

Cred că ar fi foarte interesant dacă teatrele noastre lirice și-ar publica în presă planul de repertoriu pe viitorii doi ani și ar cere sugestiile spectatorilor. Sondajul opiniei publice ar putea fi adîncit cu atît mai mult cu cît, după părerea mea, presa de specialitate nu acordă suficientă atenție teatrului liric, fiind adeseori concentrată asupra altor fenomene, nu întotdeauna muzicale. De aceea, o participare mai largă ar putea facilita înlăptuirea unor reforme chiar dacă la început unii s-ar considera lezați și alții frustrați.

Trebuie să se înțeleagă că nu valoarea intrinsecă a genului sau a unei opere va stabili viabilitatea sa, ci omul — și numai el — va hotărî ce anume o să facă parte din sfera preocupărilor sale. Bună sau rea, dreaptă sau nedreaptă, este vorba de o lege *ineversibilă*.

Dan Negreanu

